

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Магістерська робота

**з теми: «КОРЕКЦІЯ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ
ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Виконала:
студентка КорL1-M20z групи
заочної форми навчання
спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Логопедія)
Бацура Юлія Олександрівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.....	6
1.1. Науково-теоретичне обґрунтування звуковимовної сторони мовлення.....	6
1.2. Становлення звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з типовим психофізичним розвитком.....	17
1.3. Особливості розвитку звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.....	25
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ЗВУКОВИМОВНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	35
2.1. Методики дослідження звуковимови у дітей старшого дошкільного віку.....	35
2.2. Аналіз матеріалів дослідження.....	42
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	52
3.1. Організація навчально-корекційної роботи з формування звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.....	52
3.2. Методика формування звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення під час ігрової діяльності.....	65
3.3. Аналіз результатів формувального експерименту.....	84
ВИСНОВКИ.....	89
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Актуальність теми. Останнім часом спостерігається збільшення числа дітей, які мають мовленнєві порушення. Найбільш поширеними недоліками у дошкільників є порушення у звуковимовній стороні мовлення. Оволодіння правильною звуковимовою є одним з ключових ланок підготовки для успішного навчання в школі. [70, с. 170]. Очікування науковців: (Л. Андрусишина, А. Богущ, Дж. Брунер, Л. Венгер, Л. Виготський, Н. Гавриш, О. Гвоздєв, Д. Годовікова, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Ю. Рібцун, Є. Соботович, Ф. Сохін, В. Тарасун, В. Тищенко, Л. Трофименко, Л. Щерба, К. Щербакова), а також педагогів-практиків і батьків вимагають створення оптимальних умов і шляхів для отримання успішних результатів логопедичної корекції. Без уміння чітко диференціювати на слух фонemi рідної мови неможливо оволодіти навичками звукового аналізу й синтезу, тому це робить неможливим повноцінне засвоєння грамоти. [73, с. 396].

Проблема формування правильного мовлення, в тому числі формування вимови звуків детально вивчена і висвітлена в працях: (М. Алексеева, Ф. Бацевич, В. Соколової, А. Іванов-Смоленський, Н. Красногорського, М. Кольцовой, І. Павлов, Л. Парамонова, С. Пінкер, А. Корнев, К. Архипова).

Окреслені проблеми обумовлюють актуальність здійснення дослідження на тему **«Корекція звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення в процесі ігрової діяльності»**.

Мета дослідження – розробити та апробувати методи навчально-корекційної роботи спрямовані на формування звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення під час ігрової діяльності.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. Здійснити аналіз наукових джерел з зазначеної проблеми, та визначити, особливості розвитку звуковимови у дітей дошкільного віку з типовим психофізичним розвитком та з порушеннями мовлення.

2. Визначити методи діагностики та експериментально дослідити особливості розвитку звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення.
3. Визначити методи формування звуковимови в дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення та експериментально перевірити ефективність проведеної навчально-корекційної роботи.

Об'єкт дослідження – звуковимова у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Предмет дослідження – процес формування звуковимови у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Методи дослідження:

- *теоретичні*: вивчення та порівняльний аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел з проблеми дослідження для визначення теоретичних засад і основних підходів щодо визначення сутності звуковимови, її діагностика та корекція;
- *емпіричні*: методи (констатуючий, формуючий і контрольний експерименти; узагальнення і порівняння);
- *методи математичної статистики*: кількісна і якісна обробка, інтерпретація результатів.

Теоретичне значення. Вивчено особливості розвитку звуковимови в дітей дошкільного віку, визначено рівень її розвитку; висвітлено порівняльний аналіз результатів дослідження між дітьми з типовим психофізичним розвитком та з порушеннями мовлення; представлена навчально-корекційна робота з формування звуковимови у дошкільників з порушеннями мовлення під час ігрової діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в апробації психологічного інструментарію діагностики особливостей розвитку звуковимови в дітей дошкільного віку. Описана навчально-корекційна методика може бути використана у роботі логопеда, психолога, вихователя логопедичної групи та груп з інклюзивної форми навчання.

Наукові результати дослідження були здійснені на базі Підволочиського дошкільного навчального закладу (ясла-садок).

Апробація матеріалів дослідження була висвітлена у наукових публікаціях: «Особливості розвитку звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення», «Стан розвитку звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення».

Структура наукової роботи. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (83 найменування), додатків (23 сторінок). У роботі вміщено 1 таблиця, 8 10графіків. Загальний обсяг наукової роботи – 114 сторінки, з них 90 сторінок – основного тексту.

ВИСНОВКИ

Отже, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Проведено науково-теоретичне обґрунтування звуковимовної сторони мовлення. Встановлено, що відомі вчені психологи, педагоги розглядали мовлення у різних аспектах: як є одну з найскладніших форм вищих психічних функцій, як складно функціональний двосторонній процес, як багатоаспектне явище, що містить в собі поєднання лінгвістичного, психологічного та психолінгвістичного аспектів. Зазначено, що у психолінгвістиці мовлення розглядається як психічна діяльність людини, у якій розрізняють такі основні етапи, як сприймання, розуміння та породження мовлення. Наголошено, що активною стороною мовленнєвого акту є говоріння за допомогою якого відбувається активний процес здійснення спілкування, зовнішнє вираження способу формування та формулювання думки засобами мови. З'ясовано фізіологічний аспект виникнення акустичного мовленнєвого сигналу. Розкрито психологічну природу мови. Розглянуто сучасну доктрина про вроджену мовну здатність, про мовні інстинкти. Зазначено, що дослідження вітчизняних психолінгвістів і психологів довели, що оволодіння мовою не просто щось додає до розвитку дитини, а перебудовує всю її психіку, всю діяльність.

2. З'ясовано становлення звуковимови в дітей старшого дошкільного віку з типовим психофізичним розвитком. Зазначено, що здійснення мовленнєвої діяльності на всіх фазах (рівнях) її реалізації забезпечується низкою складних психологічних механізмів. В дослідженнях фахівців з лінгвістики дитячого мовлення визначена основна послідовність його формування: від стадії лепету до семи-дев'яти років. Прослідковано поетапність становлення зв'язного мовлення дітей від трьох до шести років, оскільки саме цей період дошкільного дитинства характеризується свідомою комунікативною потребою та активністю. Встановлено, що універсальні закономірності онтогенезу звуковимови найбільш яскраво простежуються щодо порядку

засвоєння деяких фонологічних протиставлень. Наведено послідовність нормативного засвоєння звукової сторони мовлення.

3. Проаналізовано особливості розвитку звуковимови у дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення. Встановлено, що недоліки мовленнєвого розвитку дитини гальмують пізнання нею навколишнього світу, оволодіння знаннями, обмежують її спілкування з однолітками і дорослими, висловлення власних думок, негативно впливають на формування її емоційно-інтелектуальної сфери і особистості в цілому. Наведено класифікацію мовних порушень. Проаналізовано форми і види порушення звуків під час мовлення. Розглянуто рівні мовленнєвого недорозвитку у дітей. Перераховано можливі причини порушення звуковимови. Встановлено, що у дітей із недорозвитком мовлення спостерігається складне поєднання порушень мовлення та пізнавальної діяльності.

4. Проведено експериментальне вивчення дослідження звуковимовної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Зазначено, що дослідження звуковимовної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку починається з діагностичного етапу є проведення процедури обстеження мовлення дитини, який спрямовано на з'ясування наступних моментів: які мовні засоби сформовані до моменту обстеження; які мовні засоби не сформовані до моменту обстеження; характер несформованості мовних засобів. Встановлено, що саме за за логопедом закріплюється право вибору методик обстеження в залежності від рівня розвитку мови, структури дефекту і тяжкості його вираженості. Наведено три найбільш поширені визначення рівня мовного розвитку дітей старшого дошкільного віку, які використовуються і дошкільних навчальних закладах: методика визначення рівня мовного розвитку дітей старшого дошкільного віку О. Безрукової, О. Каленкової; діагностична методика О. С. Ушакової за визначенням рівня вимови дошкільників (обстеження звуковимови); методика діагностики звуковимови дітей старшого дошкільного віку Е. Ф. Архипової. Проведено

констатувальний експеримент, який був здійснений з урахуванням фундаментальних положень психології, логопедії, нейропсихології. Аналізуючи його результати було встановлено, що у дітей із порушеннями мовлення спостерігалася недостатня сформованість лексичної та граматичної складової мовлення, а також звуковимови.

5. Проведено навчально-корекційну роботу з формування звуковимови у дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення у процесі ігрової діяльності. Встановлено, що корекція звуковимови поєднується з формуванням звукового аналізу та синтезу, розвитком лексико-граматичної сторони мовлення та зв'язного висловлювання. Специфікою роботи є поєднання з диференційованим артикуляційним масажем та гімнастикою, логопедичної ритмікою, а в ряді випадків і з загальною лікувальною фізкультурою, фізіотерапією та медикаментозним лікуванням. Наголошено на тому, що гра – один з тих видів дитячої діяльності, котра використовується дорослими з метою виховання дошкільнят, навчаючи їх різним діям з предметами, способів та засобів спілкування. Зазначено, що мета застосування гри в логопедичній практиці полягає в підвищенні мотивації до логопедичних занять. Створюючи ігровий мотив на заняттях, вдається досягти високих результатів корекційної роботи. Дидактична гра є способом навчання і розвитку всієї мовної функції дитини і зокрема розвитком звуковимови, фонематичного слуху і зорового сприйняття. Дидактична гра – це багатопланове, складне педагогічне явище, одна з форм навчального впливу дорослого на дитину, це основний вид діяльності дітей. Нами проводилася корекційно-розвивальна робота з корекції звуковимови у дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення у процесі якої використовувалися різні дидактичні ігри. Після проведеної роботи було проаналізовано її ефективність. Для цього проведено формувальний експеримент, в ході якого використовувалися ті ж методики, що і на етапі констатації. Отримані результати переконливо довели, що цілеспрямоване використання дидактичних ігор сприяє ефективному розвитку мовлення в

цілому та звуковимови дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення.